

УДК 94 (477.4): 262.2

Віталій Левицький

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЩОДО ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті розкривається питання економічної політики Російської імперії щодо легкої промисловості в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Відображено дію урядових заходів, які вплинули на розвиток легкої промисловості в українських губерніях. Вказано, що політика митних тарифів і патронату у пореформену добу сприяла швидкому розвитку легкої промисловості. Висвітлено суть протекціоністської політики, що здійснювалася урядом в інтересах російських фабрикантів і в підсумку призводила до прискорення концентрації виробництва та виникнення монопольних змов.

Ключові слова: легка промисловість, митний тариф, протекціонізм, модернізація, податкова політика.

Питання економічної політики трактується як сукупність різних заходів державної влади, що істотно безпосередньо чи опосередковано впливають на промисловий розвиток, а також загалом як урядова політика щодо промисловості. Тому слід враховувати при такому підході не лише заходи уряду, що мають стосунок власне до промисловості (промислове законодавство), але й до інших галузей економіки, що впливали на хід промислового розвитку (грошовий обіг, транспортне будівництво). Таке розуміння тематики дослідження дозволяє більш широко вивчати промислову політику й тісніше прив'язати її до інших загальноекономічних проблем.

Період другої половини ХІХ – початку ХХ ст. в історії державних установ та проведення економічної політики, пов'язаний з особливими шляхами формування й поширення централізованого імперського управління на території Російської імперії. Раціоналізація управлінських структур сприяла неухильному й поступовому одержавленню найважливіших напрямів соціально-економічного життя. В економіці Російської імперії, до складу якої входили українські губернії, відбулися кардинальні зміни. Істотна роль у цьому перетворенні належала вітчизняній легкій промисловості.

Мета дослідження – розкрити питання економічної політики Російської імперії в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. на прикладі легкої промисловості українських губерній.

У економічній історії Росії немає, мабуть, іншого питання, яке б викликало стільки суперечок, як питання про оцінку пореформеної економічної політики самодержавства. Питання законодавчого регулювання трудових відносин, монополізму в текстильній промисловості порушувалися у роботі В. Лаверичева [7]. О. Нестеренко, досліджуючи розвиток фабрично-заводської промисловості в Україні, простежує формування промислового законодавства [10]. В. Бовикін вивчав економічну політику царського уряду та індустріальний розвиток Росії. К. Пажитнов приділяв увагу розвитку галузей легкої промисловості та вплив на них урядової політики [11]. Б. Винар вказував на колоніальний характер української легкої промисловості в Росії [4].

Найважливіші економічні заходи, що зробили тривалий вплив на розвиток країни, ставали об'єктом ретроспективного історичного вивчення. Якщо при оцінці економічної політики самодержавства сучасниками до уваги приймався результат її безпосереднього впливу на функціонування економічного розвитку країни і виробничі відносини в суспільстві, то при історичному аналізі все більшого значення набувало врахування віддалених і опосередкованих наслідків цієї політики [2, с. 9].

Економічна політика держави є сукупністю заходів і дій уряду щодо вибору та здійснення довготермінових економічних рішень. Інструментарій економічної політики включає в себе кошти, які використовуються для довгострокового планування, що переслідує цілі забезпечення національних інтересів, стабільності розвитку і економічного зростання, кон'юнктурного регулювання (монетарні й фіскальні інструменти), соціального і регіонального розвитку (пільги, дотації, субсидії), а також інші регулятиви і нормативи для скорочення розриву між фактичним і потенційним випуском, зниження безробіття, подолання криз і рецесії. Інструментарій економічної політики держави багато в чому пов'язаний із успадкованим минулим, з раніше прийнятими рішеннями й зобов'язаннями. Саме тому історичне обґрунтування легітимності економічної політики, справедливості її інструментарію, використання його в інтересах усіх членів суспільства є вирішальним засобом стабільності держави і підтримки курсу політичної влади [9, с. 218].

Економічна політика Російської імперії скеровувалася на формування ефективної системи капіталістичного господарства й поєднувала у собі як загальні риси, властиві передовому західноєвропейському капіталізму, так і особливі, властиві тільки їй. В умовах тривалого процесу капіталістичного «перетворення» Росії (в офіційній тогочасній пресі цей термін використовувався замість слова «реформування», уживаного ліберальної пресою) не були реалізовані багато заявлених реформаторами заходів; такі обіцяні прогресивні переми в інструментарії податкової політики, як скорочення непрямих податків, перехід до прямого і прибуткового оподаткування населення і промислових підприємств [6, с. 106].

Промислова модернізація Росії здійснювалася царським урядом заради досягнення мети – підтримання державного статусу країни за умови збереження політичного режиму (самодержавства) і його класової опори – дворянства. Вирішуючи завдання промислового розвитку країни, царський уряд прагнув не тільки прискорити його, а й скерувати (у бажаному напрямку) в умовах збереження в економічній і політичній сферах життя країни пережитків кріпосництва, що затримували органічний розвиток економіки на капіталістичній основі. У своїх крайніх проявах ця політика, зазвичай, кваліфікувалася як штучне насадження великої промисловості. Але пряме насадження промисловості було швидше екстраординарним напрямком торгово-промислової політики царського уряду. Що ж стосується підтримки промислового розвитку, то вона була необхідна в Росії як засіб хоча б частково нейтралізувати негативний вплив на цей розвиток безлічі несприятливих чинників і передусім кріпосницьких пережитків в економічній і політичній сферах життя [15, с. 21–25].

Розвиток капіталізму в Російській імперії розпочався пізніше, ніж в більшості країн Заходу. Це зумовлювало необхідність захисту вітчизняних виробників від конкуренції з боку більш дешевих та кращої якості іноземних товарів. Разом з тим, Росія відчувала гостру потребу в імпорті окремих видів машин, обладнання, технологій, сировини й матеріалів. Також більшість поміщиків, які залишилися досить сильним класом і після реформи 1861 р., не були зацікавлені у проведенні буржуазних реформ. Але в той же час саме вони мали стати основою формування буржуазії в текстильній та інших галузях легкої промисловості [5, с. 54–55].

Аналізуючи основні чинники, що визначали розвиток деяких галузей легкої промисловості, необхідно зазначити, що проведення економічної політики здійснювалася переважно в інтересах фабрикантів і заводчиків. Наприклад, текстильна промисловість надійно захищалася від конкуренції з іноземними товарами. Вона розвивалася під прикриттям загороджувальних митних тарифів на сировину й готові вироби. Проте, в кінці XIX ст. ці тарифи стали стримуючим чинником. Вони були своєрідною премією за технічну відсталість, породжували інертність вітчизняних фабрикантів щодо технічного вдосконалення підприємств та здешевлення вироблених товарів. Завдяки загороджувальним тарифам притік більш дешевих закордонних товарів ускладнювався, загроза іноземної конкуренції виключалася. Текстильні фабриканти Росії опинялися цілковитими господарями на внутрішньому ринку, маючи можливість диктувати свої ціни. Конкурентна боротьба могла розгортатися лише між вітчизняними підприємствами. Протекціоністська політика, що здійснювалася в інтересах російських фабрикантів, у підсумку призводила до прискорення концентрації виробництва та виникнення монопольних змов [7, с. 27].

Тариф 1822 р. вплинув на скорочення української зовнішньої торгівлі. Підвищуючи мита на імпорتنі товари легкої промисловості, царський уряд мав на меті запровадження названого тарифу для забезпечення російській продукції монопольного становища на українському ринку. До нього спрямовувалися погляди промисловців. Збут на українських ярмарках російських мануфактурних виробів «вимивав» 22 млн крб., становлячи 1/3 загальної вартості продукції всіх російських мануфактур і перевищував втричі збут на Нижньоновгородському ярмарку [1, с. 262].

Українська промисловість, що до цього часу мала ще певний вільний вибір в імпорті потрібного їй текстилю, стає виключним і вигідним ринком збуту для російського текстильного виробництва. Одночасно тариф 1822 р. безпосередньо спричинився до інтенсифікації виробництва у Росії. Московська, Володимирська і Костромська губернії утворили цілу мануфактурну округу, сотні фабрик щоденно вивозили масу продукції. Україна перетворилася на готовий ринок збуту. Вироблені з української сировини товари текстильної промисловості прибували назад в Україну, де також збували їх російські купці значно дорожче, ніж у самій Росії, через своє монопольне становище [4, с. 8].

Митний тариф 1868 р. відрізнявся ліберальним характером: для багатьох товарів: дозволене безмитне ввезення, інші товари обкладалися порівняно невисокими ставками. Цей пільговий тариф сприятливо відобразився на російській зовнішній торгівлі. Зростали не лише обсяги імпорту, а й експорт. З 80-х рр. XIX ст. відбувається ряд підвищень тарифних ставок, причому вводяться мита на цілий ряд товарів, які раніше ввозилися безмитно. Усі ці підвищення були об'єднані в загальному тарифі 1891 р., що мав яскраво виражений захисний характер. Порівнюючи тарифи

1868 та 1891 рр., можна відзначити, що введення мита на бавовну призвело до підвищення митних ставок на бавовняне та лляне прядиво [5, с. 57–58].

У Російській імперії митне оподаткування було значно вищим, ніж в інших країнах. Так, в Росії у 1907 р. відсоток мита від вартості ввезених товарів дорівнював 31,4, в США – 21,5, в Австро-Угорщині – 10, у Франції – 6,8, в Англії – 5 і в Німеччині – 7,9 [12, с. 824]. Зростання мита на предмети споживання і сировину призводило до подорожчання товарів на внутрішньому ринку Росії, до додаткового оподаткування населення, погіршення його матеріального становища. За підрахунками деяких дослідників, загальна сума, яку переплачувало населення Росії внаслідок митної політики царизму, досягала 631 млн крб. щороку. Російські виробники, захищені високим митом, мало переймалися технічним прогресом, вдосконаленням виробництва та зниженням вартості виготовленої продукції. Більшість їх зусиль скеровувалися на усунення зовнішньої конкуренції, підняття цін на свої товари та на цій основі одержання великих прибутків [10, с. 28].

Варто відзначити й негативний вплив ряду анахронізмів загального фабрично-заводського законодавства і, передусім, відсутність чіткої послідовності ринкових і достатньо повних законодавчих норм про фабрично-заводське право. Так, до 80-х рр. XIX ст. фабрично-заводське життя регламентувалося застарілими законами, що діяли ще за кріпосного права. Видані у 80–90-х рр. закони при вирішенні ряду важливих питань зберігали застарілий підхід і не поширювалися на багато сторін промисловості. Підтримка російським урядом відсталих, нерентабельних форм виробництва, особливо дворянських, не могла негативно не вплинути не лише на розвиток конкретних галузей промисловості, але й на капіталістичні відносини в країні. Царизм своєю законодавчою політикою намагався задовольнити економічні інтереси підприємців-поміщиків, наполегливо забезпечував їм привілейоване становище і в умовах розвитку нових суспільних відносин. Про це свідчили і умови звільнення селян з кріпацтва, і діяльність державних фінансово-кредитних установ, і особливі привілеї для промисловців [13, с. 16–17].

Структурна і територіальна диспропорційність простежувалася в економіці Російської імперії. За підтримки держави пріоритет надавався розвитку важкої індустрії, що розвивалася темпами, вдвічі вищими порівняно із галузями легкої промисловості. Такий підхід призвів до серйозних деформацій структури економіки України – до гіпертрофованого нарощування виробництва засобів виробництва за рахунок звуження виробництва предметів споживання. Фактично однобокий, колоніальний характер мав товарообмін. Готові товари, що довозилися із Росії, коштували дорожче, ніж українська сировина. Нагромадження капіталу в Росії відбувалося і за рахунок нееквівалентної торгівлі із Україною. Та й саме регулювання цін за перевезення вантажів залізницями було таким, що вигідніше було вивозити продукцію поза межі України, ніж доставляти її на власній території. Централізовані капітали Росії спрямовувалися в основному тільки у регіони, які становили економічний інтерес для її промисловості, що призвело до нерівномірності розвитку українських регіонів [8, с. 238].

Дослідження історичної практики реалізації політики протекціонізму дозволяє простежити процес інтеграції державної економіки у зовнішні ринки, перегляд засад та стратегічних пріоритетів зовнішньоекономічної політики уряду, що визначали формат окремих заходів політики протекціонізму, скерованих на посилення торговельних, фінансових та політичних позицій країни в світовому економічному просторі та максимізації вигод від міжнародного співробітництва. У цей період застосування заходів урядового протекціонізму зумовило розвиток промислового, торговельного та транспортного потенціалу українських земель, сприяло посиленню економічних позицій українського регіону як в загальноімперських межах, так і за кордоном, та перетворенню України на основний центр європеїзації Російської імперії. Протекціоністська політика сприяла посиленню ролі української території у розвитку вовняної галузі. У середині XIX ст. Чернігівська, Київська, Подільська та Волинська губернії України були одними із основних виробників тонкого сукна, що, головним чином, йшло на експорт в Азію та Китай. Херсонська та Харківська губернії були лідерами за обсягом отриманого доходу з підприємств, спеціалізованих на митті та сортуванні овечої вовни. Успіх вітчизняної вовняної галузі пояснюється сприятливими заходами покровительської політики уряду. В рамках заходів урядового протекціонізму надавалося право на заснування суконних фабрик на пільгових умовах, що сприяло комерціалізації цієї галузі [3].

Одним із найбільших споживачів продукції легкої промисловості в Російській імперії, особливо сукна, була армія. Військове міністерство заготовляло, наприклад, упродовж 1880–1890-ті рр. щорічно близько 2–2 ½ млн аршин. У цей період запроваджено деякі заходи, що суттєво сприятливо вплинули на покращення фабрикації такого сукна та на запровадження на фабриках, що його виготовляли, удосконалених прийомів і способів виробництва. Від 1885 р. військовим міністерством встановлювалися певні вимоги щодо якості сукна. Для закупівель були необхідні шинельне та башличне сукно трипроче, з рівного прядива та вовни встановленої якості, без допуску домішок вовни іншого походження, рівно та щільно звальняє й добре оброблене. До торгів на постачання сукна в армію, без грошових застав, допускалися лише фабрики, технічний огляд яких вказував, що

утримуються вони в порядку та мають справні робочі машини, технічний стан яких перевіряється безпосередньо на місці. Цим фабрикам надавалося право постачати сукно лише у тих розмірах, в яких вони могли виготовити продукцію. Вказані вимоги вплинули на покращення стану фабрик та їх технічне забезпечення. Ці покращення, звичайно, почали застосовуватися і при виробництві на тих самих фабриках сукна із простої вовни для приватної торгівлі [11, с. 158–159].

У період Першої світової війни, 7 липня 1915 р. створено комітет зі справ бавовняної промисловості Російської імперії. Він визначав максимальні ціни, за якими міг здійснюватися продаж бавовни, досліджував розміри її запасів, що були в імперії (за митними довідками, рахунками торговців), розподіляючи сировину між окремими фабриками. Але весь вплив комітету в галузі обліку, контролю і регулювання засновувався на тому, що він посилено користувався державним апаратом, ще міцним, хоча близьким до розвалу. Нелегко було текстильному підприємству вийти з-під контролю комітету, який через Міністерство торгівлі й промисловості за домовленістю з Міністерством шляхів сполучення встановив правило, що зобов'язувало наявну для перевезення залізницею очищену бавовну направляти лише на ім'я комітету, на яку б станцію призначення він не відправився. За згодою з особливою канцелярією у справах з кредитів, комітет розглядав клопотання бавовняних фабрикантів про надання їм іноземної валюти. Комітет у справах суконної промисловості, організований у середині 1915 р., визначав або нормував ціни, встановлював зразки до прийому товару для армії, залучав фабрики, які раніше не працювали на армію, до виконання замовлень, отримувал валюту для закупки вовни за кордоном. Комітет у справах шкіряної промисловості, організований на початку листопада 1915 р., нормував ціни, займався закупівлею сировини та створенням власних складів, забезпеченням сировиною підприємств, обліком та контролем фабрик [14, с. 310–311].

Таким чином, в основі економічної політики російського царизму було прагнення захистити політичні й економічні інтереси дворянства, зберегти і за можливості розширити свої володіння і сфери впливу. Можна стверджувати, що митна протекціоністська політика царського уряду, яка в основному була потрібною на початковому етапі розвитку фабричної промисловості, вже наприкінці XIX ст. почала затримувати економічний розвиток держави, погіршувала становище населення і служила інтересам лише казни, фінансової олігархії та великих промисловців. Капіталістичну промисловість, як основу своєї військової могутності, він прагнув забезпечити найсприятливішими ринками збуту при одночасному захисті інтересів і при умові, що буржуазія залишалася в основному безправною в галузі політики. Економічна політика Російської імперії щодо Наддніпрянської України у пореформений період не зазнала змін за своєю сутністю, а лише змінилася за формою, відповідно до нової історичної ситуації. Упродовж зазначеного періоду знищувалася українська легка промисловість, перетворюючи Україну на вигідний ринок збуту російської імпортованої продукції. Занепад українського текстильного виробництва носив виразний характер підпорядкування українського господарства російським економічним інтересам та доводив колоніальну політику російського державного апарату в Україні.

Список використаних джерел

1. Аксаков И. Исследования о торговле на украинских ярмарках. СПб., 1858. 383 с.
2. Бовькин В. И. Экономическая политика царского правительства и индустриальное развитие России. 1861–1900 гг. // Экономическая история: Ежегодник 2002. М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2003. С. 9–32.
3. Боднарчук Т. Л. Вплив політики протекціонізму на формування економічного потенціалу українських земель (XIX – початок XX ст.) // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»: URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>. 2013. № 11 (дата звернення 01.04.2017).
4. Винар Б. Розвиток української легкої промисловості. Денвер: ЗДА, 1955. 30 с.
5. Дерев'янкін Т. І., Сайкевич О. Д. З історії державного регулювання ринкової економіки Російської імперії // Історія народного господарства та економічної думки України: Республіканський міжвід. зб. наук. праць. 1998. Вип. 31–32. С. 54–67.
6. Дубянский А. Н. Е. Ф. Канкрин – реформатор российской финансовой системы // Гуманитарные науки. 1999. № 1. С. 106–112.
7. Лаверычев В. Я. Монополистический капитализм в текстильной промышленности России (1900–1917 гг.). М.: Изд-во МГУ, 1963. 286 с.
8. Леоненко П. М., Юхименко П. І. Економічна історія. Навчальний посібник. К.: Знання-Прес, 2004. 499 с.
9. Малюшин И. И. Эволюция инструментов экономической политики России во второй половине XIX – начале XX столетия // Проблемы современной экономики. 2016. № 1 (57). С. 218–223.
10. Нестеренко О. О. Розвиток промисловості на Україні: в 2 ч. Ч. 2: Фабрично-заводське виробництво. К.: Вид-во АН УРСР, 1962. 580 с.
11. Пажитнов К. А. Очерки истории текстильной промышленности дореволюционной России. Шерстяная промышленность. М.: Изд-во АН СССР, 1955. 364 с.
12. Соболев М. Н. Таможенная политика России во второй половине XIX века. Томск, 1911. 876 с.
13. Царизм и развитие капитализма в России: Сб. статей. М., 1984. 200 с.
14. Цыперович Г. Синдикаты и тресты в дореволюционной России и в СССР. Изд. 4-е Ленинград, 1927. – 540 с.
15. Шепелев Л. Е. Царизм и буржуазия во второй половине XIX века: Проблемы торгово-промышленной политики. Ленинград: Наука, 1981. 236 с.

References

1. Aksakov I. Issledovaniya o torgovle na ukrainskikh jarmarkah [Studies on trade at Ukrainian fairs]. SPb., 1858. 383 s.
2. Bovykin V. I. Jekonomicheskaja politika carskogo pravitel'stva i industrial'noe razvitie Rossii. 1861–1900 gg. [The economic policy of the tsarist government and industrial development of Russia. 1861–1900] // Ekonomicheskaja istorija: Ezhegodnik 2002. M.: «Rossijskaja politicheskaja enciklopedija» (ROSSPeN), 2003. S. 9–32.
3. Bodnarchuk T. L. Vplyv polityky protektsionizmu na formuvannya ekonomichnoho potentsialu ukrajins'kykh zemel' (XIX – pochatok XX st.) [Influence of protectionism policy on formation of economic potential of Ukrainian lands (XIX – early XX centuries)]. Elektronne naukove fakhove vydannya «Efektyvna ekonomika»: URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>. 2013. # 11 (data zvernennya 01.04.2017).
4. Vynar B. Rozvytok ukrajins'koyi lehkoyi promyslovosti [Development of the Ukrainian light industry]. Denver: ZDA, 1955. 30 s.
5. Derevyankin T. I., Saykevych O. D. Z istoriyi derzhavnoho rehulyuvannya rynkovoyi ekonomiky Rosiys'koyi imperiyi [From the history of state regulation of the market economy of the Russian Empire]. Istoriya narodnoho gospodarstva ta ekonomichnoyi dumky Ukrayiny: Respublikans'kyu mizhvid. zb. nauk. prats'. 1998. Vyp. 31–32. S. 54–67.
6. Dubjanskij A. N. E. F. Kankrin – reformator rossijskoj finansovoj sistemy [E. F. Kankrin – reformer of the Russian financial system]. Gumanitarnye nauki. 1999. № 1. S. 106–112.
7. Laverychev V. Ja. Monopolisticheskij kapitalizm v tekstil'noj promyshlennosti Rossii (1900–1917 gg.) [Monopolistic capitalism in the textile industry of Russia (1900–1917)]. M.: Izd-vo MGU, 1963. 286 s.
8. Leonenko P. M., Yukhymenko P. I. Ekonomichna istoriya [Economic History]. Navchal'nyy posibnyk. K.: Znannya-Pres, 2004. 499 s.
9. Maljushin I. I. Evolucija instrumentov ekonomicheskoy politiki Rossii vo vtoroj polovine XIX – nachale XX stoletija [Evolution of the instruments of Russia's economic policy in the second half of the 19 – beginning of the 20th century]. Problemy sovremennoj ekonomiki. 2016. № 1 (57). S. 218–223.
10. Nesterenko O. O. Rozvytok promyslovosti na Ukrayini [Development of industry in Ukraine]: v 2 ch. Ch. 2: Fabrychno-zavod'ske vyrobnytstvo. K.: Vyd-vo AN URSSR, 1962. 580 s.
11. Pazhitnov K. A. Oчерки istorii tekstil'noj promyshlennosti dorevoljucionnoj Rossii. Sherstjanaja promyshlennost' [Essays on the history of the textile industry of pre-revolutionary Russia. Woolen industry]. M.: Izd-vo AN SSSR, 1955. 364 s.
12. Sobolev M. N. Tamozhennaja politika Rossii vo vtoroj polovine XIX veka [Customs policy of Russia in the second half of the XIX century]. Tomsk, 1911. 876 s.
13. Carizm i razvitie kapitalizma v Rossii [Tsarism and the development of capitalism in Russia]: Sb. statej. M., 1984. 200 s.
14. Cyperovich G. Sindikaty i tresty v dorevoljucionnoj Rossii i v SSSR [Syndicates and trusts in prerevolutionary Russia and the USSR]. Izd. 4-e Leningrad, 1927. – 540 s.
15. Shepelev L. E. Carizm i burzhuaizija vo vtoroj polovine XIX veka: Problemy torgovo-promyshlennoj politiki [Tsarism and the bourgeoisie in the second half of the 19th century: Problems of commercial and industrial policy]. Leningrad: Nauka, 1981. 236 s.

Виталий Левицкий

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА РОССИЙСКОГО ГОСУДАРСТВА В ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНСКИХ ГУБЕРНИЙ В XIX – НАЧАЛЕ XX ВВ.

В статье раскрывается вопрос экономической политики Российской империи в легкой промышленности во второй половине XIX – начале XX вв. Отражено действие правительственных мер, которые сделали длительное воздействие на развитие промышленности. Указано, что политика таможенных тарифов и патроната в пореформенную эпоху способствовала быстрому развитию легкой промышленности. Освещена суть протекционистской политики, которая осуществлялась правительством в интересах российских фабрикантов и в итоге приводила к ускорению концентрации производства и возникновения монопольных сговоров.

Ключевые слова: легкая промышленность, таможенный тариф, протекционизм, модернизация, налоговая политика.

Vitaliy Levytskyi

ECONOMIC POLICY OF RUSSIAN STATE CONCERNING TO THE LIGHT INDUSTRY IN THE UKRAINIAN PROVINCES IN THE XIX – EARLY XX CENTURY

The article gives information about the economic policy of the Russian Empire concerning to the light industry in the second half of the XIX – early XX century. It was shown the effect of government measures that had done a long influence on the development of the light industry in the Ukrainian provinces. It was pointed out that the policy of the customs tariffs and patronage in the post-reformed days contributed to the rapid development of the light industry. It was presented the point of the protectionist policy that was carrying by the government in the interests of Russian manufacturers and eventually led to the acceleration of the production concentration and the arising of the monopolistic conspiracies.

Key words: light industry, customs tariffs, protectionism, upgrade, tax policy.